

JAK JEST ROZUMIANY SĄSIAD W PUBLICYSTYCE (NA PODSTAWIE DANYCH KORPUSOWYCH)

Loreta Vaičiulytė-Semėnienė

Instytut Języka Litewskiego, Wilno

<https://orcid.org/0000-0003-2196-8937>

<https://doi.org/10.15388/VLLP.2021.8>

ADNOTACJA. Przedmiotem niniejszego artykułu jest pojęcie sąsiada, bazujące na formach rzeczownika *kaimynas* 'sąsiad'. Strukturalne podejście do znaczenia łączy się tu z kognitywnym. W oparciu o materiały publicystyczne zawarte w *Korpusie tekstów współczesnego języka litewskiego*, omówiono, jak użytkownik współczesnego języka litewskiego postrzega sąsiada. Badania wykazały, że sąsiad jest osobą doświadczającą określonego stanu psychicznego, która, (nie)przychylnie reagując na otoczenie, na stosunkowo niewielkiej przestrzeni w taki lub inny sposób oddziałuje na *innego*. Emocjonalnie nacechowane działanie ukazuje dwojakiego sąsiada: obok którego jest dobrze *resp.* źle mieszkać. Okazało się, że w postrzeganiu sąsiada ważna jest bliskość, według której rozróżnia się względnie *bliskiego* > *dalekiego* sąsiada; co więcej, z bliskością wiążą się różnice gradacyjne pojęć *swój* > *obcy*.

SŁOWA KLUCZOWE: rzeczownik SĄSIAD, koncept, semantyka strukturalna.

1. Wstęp. Podejście teoretyczne

Socjologowie, psychologowie społeczni, językoznawcy i przedstawiciele innych dziedzin w swoich pracach podejmują temat tego, kim i jaki jest sąsiad. Na przykład, socjolog Bernd Hamm (1973, 18) twierdzi, że sąsiedzi to grupa społeczna działająca w oparciu o wspólne miejsce zamieszkania. We wspólnym miejscu, jednoczącym sąsiadów, toczy się życie całej grupy i osobno każdego jej członka. Relacje wzajemne między sąsiadami, w opinii Hamma (1988, 173), tworzą się poprzez działanie. Na podstawie tego, jakie działania i jak są podejmowane, określa się dynamikę relacji sąsiedzkich, a na podstawie tego, jak postrzegane jest miejsce wspólne, czyli granice przestrzeni, można mówić, gdzie zaczyna się i kończy sąsiedztwo.

Jak twierdzi Hamm (1988, 174), podstawę sąsiedztwa stanowi pomoc w kłopotach (niem. *Nothilfe*), socjalizacja, komunikacja i kontrola społeczna, które to pojęcia związane są z normami społecznymi, dominującymi w danym społeczeństwie. Te zaś, jak twierdzi David Myers (2008, 501), odzwierciedlają oczekiwania społeczne;

„*wskazują, jak ludzie muszą się zachowywać*”. Na przykład, „często pomagamy innym nie dlatego, że świadomie kalkulujemy korzyści płynące z tego czynu dla naszych osobistych interesów, ale z powodu bardziej subtelnych form osobistego interesu: ktoś nam mówi, że *powinniśmy* tak postąpić. Musimy pomóc sąsiadowi w przeprowadzce” (Myers 2008, 500–501). Na podstawie oczekiwań społecznych można mówić o wzajemności. Na przykład, „dający ma nadzieję, że zostanie później biorącym, a brak wzajemności zostanie ukarany tym samym” (Myers 2008, 505), tj. od innego, mieszkającego obok oczekuje się zachowania podobnego do swojego.

Wpływ na sąsiedztwo, jego kształtowanie się ma nie tylko (tyle) stosunkowo bliska lokalizacja, innymi słowy, *bliskość*, ile *bliskość* w sensie emocjonalnym, oparta na wzajemności. *Bliskość*, jako bliskość przestrzenna i bliskość w sensie emocjonalnym, wywołują sympatię¹ (por. Myers 2008, 447²). Na bliskość wpływa również porównanie społeczne (ang. *social comparison*) – ocena własnych umiejętności i opinii porównując siebie z innymi. Jak twierdzi Myers (2008, 670–671), „Życie często toczy się wokół porównań społecznych. <...> Nasze ubóstwo stało się rzeczywistością. Nie dlatego, że mamy mniej, po prostu sąsiedzi mają więcej”. Przez porównanie społeczne uwidacznia się (nie)korzystna ocena nie tylko innego, ale także siebie – postawy³. „Co łączy nasze wewnętrzne postawy i działania? Mądrość ludowa głosi, że zachowanie zależy od nastawienia, ale postawy rzadko pozwalają przewidzieć działania. <...> Zarówno sposób wyrażania naszych postaw, jak i zachowania zależą od wielu czynników” (Myers 2008, 161). Należy przyznać, że tak jak „czyny złośliwe kształtują własne Ja”, tak „na szczęście działania moralne robią to samo. <...> Pozytywne nastawienie do człowieka skłania do polubienia go” (Myers 2008, 167). Wyrażenie zatem (nie)pozytywnych postaw jest zachowaniem osoby (*ja*), pokazującym (nie)docenianie siebie i innych.

Z tego, co zostało w skrócie powiedziane, wynika, że początkiem wszystkiego jest *ja*: umiejętność ludzka patrzenia, działania i (lub) odbierania siebie (nie)przychylnie. Za podstawę stosunku wobec siebie można przyjąć analogiczną postawę i zachowanie wobec innego. Jest prawdopodobne, że bliskość między ludźmi o podobnych postawach i zachowaniu wytwarza się łatwiej, kiedy zaś dochodzi do zderzenia różnych postaw – trudniej.

Ten inny, w omawianym przypadku, sąsiad, jest dla mnie (*ja*) *obcy*, tj. zwykle nie należy do mojego życia – rodziny, domu. Z drugiej strony, obcość innego jest stopniowalna, zależna od tego, ile i jaka (oprócz bliskiego miejsca zamieszkania)

1 DLKŻ_ę: *sympatia* – 1. 'przychylność'. LKŻ_ę: *sympatia* – 1. 'odczuwanie skłonności do czegoś przyjemnego, atrakcyjnego, przychylność'.

2 „*Bliskość* (ang. *proximity*) – bliskość geograficzna. *Bliskość* (jako „odległość funkcyjna”) pozwala skutecznie prognozować sympatię” (Mayers 2008, 447).

3 „Postawa – korzystna lub niekorzystna reakcja na ocenę podmiotu lub osoby, często oparta na przekonaniach i wyrażona w uczuciach i intencjach behawioralnych” (Mayers 2008, 153).

istnieje między sąsiadami wspólnotowość, tworząca bliskość (postawy, interesy, problemy itp.). Jak już zostało wspomniane i jak ukazano dalej, przede wszystkim ujawnia się ona przez słowo – podczas kontaktu. Bliskość rodzi wzajemne, oparte na przychylności zrozumienie.

Stosunki interpersonalne między sąsiadami mogą być neutralne i naznaczone emocjonalnie: pozytywne i negatywne (Балашова 2017, 134). Między sąsiadami nastawionymi pozytywnie i neutralnie, podobnymi do siebie tworzą się (całkiem) dobre relacje i odwrotnie. Jak już wspomniano, istotny jest również sposób, w jaki sąsiedzi żyją i współistnieją zgodnie z ich postawami i (lub) normami społecznymi. (Współ)istnienie sąsiadów (por. *zgodność*, według Myers 2008, 455) – to ich codzienna obecność i (nie)funkcjonowanie obok siebie, na podstawie której można wnioskować o swoistej obecności każdego z nich i (nie)funkcjonowaniu osobno – w swojej przestrzeni osobistej: w domu, blisko *swojego* innego, domownika.

To, że postrzeganie sąsiada jest związane z domownikami, wynika także ze szczegółowych badań konceptu *domu* i *rodziny*. Kristina Rutkovska (2017a, 116) twierdzi, że „dom jest miejscem, w którym mieszka rodzina i osoby bliskie członkom rodziny, łączy je więź duchowa. <...> Tworzenie domu jest umiejętnością współistnienia, poszanowania innych, tolerowania ich zachowań”. Rodzina „to nie tylko krewni, ale też krąg przyjaciół, osób, z którymi łączy więź duchowa” (Rutkovska 2017b, 136). Jako bliskie osoby do *domu*, *rodziny* mogą należeć również sąsiedzi⁴. W rodzinie „ważna jest więź i wspólne interesy, poglądy”, a „posiadanie dobrej, zgodnej rodziny możliwe jest tylko jeśli się umie dostosować” (Rutkovska 2017b, 146), „porozumieć, ustąpić, wysłuchać i doradzić” (Rutkovska 2017b, 139; por. też 145–146). Można zakładać, że ta umiejętność wynika ze wspomnianej *bliskości* i *przychylności*.

Tatjana Zajkowskaja (Зайковская 2010, 100) w oparciu o asocjacyjny eksperyment zdefiniowała szerokie pojęcie *domu* w języku rosyjskim, rumuńskim i bułgarskim w Mołdawii za pomocą słów kluczowych (bodźców) innych, wężziej zdefiniowanych pojęć, takich jak *sąsiad*, *tama*, *tata*, *babcia*, *dzieci*, *wesele*, *pogrzeb*, *wieś* i in. Autorka (Зайковская 2010, 118–121) proponuje omówienie niejednoznacznych reakcji uczestników eksperymentu asocjacyjnego na bodziec *sąsiad* w oparciu o stopniowalny obraz *obcego*⁵ (por. Балашова 2017). Wiąże się on ze

4 Por.: „Jest to sąsiadka z dziećmi, która stała się naszą rodziną, gdy straciła swoją” (Rutkovska 2017b, 131).

5 „Данные стимулы [сосед] вызвали у испытуемых различных групп интересные и зачастую противоречивые реакции. Представляется правомерным рассмотреть этот концепт в рамках оппозиции *свой – чужой*. <...> Дело в том, что образ соседа – это в известной мере образ чужого (если под своим понимать каждого члена семьи). <...> С одной стороны, соседи – это чужие, взаимоотношения с которыми отличаются от сложившихся между своими, членами семьи, с другой – это не просто чужие, а живущие на ближайшей территории, рядом, поэтому с ними надо жить дружно и стараться ладить: они могут с легкостью навредить, но к ним проще и обратиться за помощью в случае нужды” (Зайковская 2010, 118).

wspomnianą *bliskością*, innymi słowy, ze stopniowalną różnicą między *bliski* resp. *daleki* i *swój* resp. *obcy*⁶.

Z tego, co zostało powiedziane, wynika, że przestrzeń (bliskość), zachowania ukształtowane w rodzinie, wynikające z postaw wewnętrznych (bliskość), mogą mieć znaczenie dla zrozumienia sąsiada. Istotny jest wtedy aspekt komunikacji i pomocy. Oparta na tym obcość sąsiada może być różna.

W artykule na pojęcie *sąsiada* spogląda się z dołu w górę (ang. „*bottom-up*” *approach*, por. Tissari 2008): sąsiad jest omawiany poprzez połączenie strukturalnego podejścia do znaczenia z kognitywnym. Autorka wychodzi z założenia, że „znaczenie strukturalne jest eksplikowanym znaczeniem kognitywnym” (Jakaitienė 1988, 58; por. Jakaitienė 2010, 56; Gudavičius 2011, 117). Znaczenie strukturalne z konceptem związane jest warunkowo w odniesieniu do całości i części, tj. werbalizuje pewne zmieniające się elementy treści mentalnej. Zanalizowane zostały związki międzywyrazowe w zdaniu i sprawdzono, jakie informacje przekazują (por. Jakaitienė 1988, 42–43; 2010, 17–18, 45–46, 50). W taki sposób wyłania się pewna interpretacja rzeczywistości w języku (szerzej zob. Gudavičius 2007, 10; 2009, 11–13; Rutkovska, Smetona, Smetonienė 2017, 20–21, 29 i przywołana tam literatura).

Analiza użycia pojęcia *sąsiad* oparta została na przykładach, zaczerpniętych z *Korpusu tekstów współczesnego języka litewskiego* (dalej – DLKT⁷), opracowanego przez Centrum Lingwistyki Komputerowej Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie. Do analizy z minimalnym kontekstem (300 znaków według szerokości wersu kordondancji DLKT) wybrano z rzędu 700 zdań, zawierających rzeczownik *sąsiad* w rodzaju męskim, w różnej liczbie i przypadkach (*sąsiada*, *sąsiadów* i in.)⁸. Zdania wybrano kolejno po wpisaniu w polu wyszukiwania zaawansowanego DLKT początku wyrazu *kaimyn-* i wybraniu (zaznaczeniu ptaszkiem) do analizy wyłącznie źródeł publicystycznych. Na podstawie takiego zapytania DLKT proponuje ponad 12 000 przypadków użycia.

Celem artykułu jest w oparciu o wspomnianą *bliskość* i związane z nią stopniowalne różnice pojęcia *obcy*, opisać, jaki koncept sąsiada, a dokładniej, fragment konceptu sąsiada, wyłania się z przykładów, zawartych w DLKT. W artykule wy-

6 Por.: „Вырисовывается следующая картина: в целом в ответах отражено более лояльное отношение к соседям, живущим в большей отдаленности, чем к ближайшим, находящимся в непосредственной близости, хотя с последними надо больше считаться. Реакции респондентов свидетельствуют о том, что они отдают себе полный отчет о том, что соседи, с которыми приходится жить бок о бок, чаще всего далеки от совершенства – *хора като хора* (люди как люди), со всеми присущими им недостатками, однако с целью поддержания добрососедских отношений необходимо прилагать максимум усилий для того, чтобы жить с ними во взаимопонимании и взаимопомощи” (Зайковская 2010, 122–123).

7 Dostęp w Internecie: <http://tekstynas.vdu.lt>. Przykłady do artykułu zaczerpnięto w lutym 2019 r.

8 Przykłady z różnymi formami rzeczownika *sąsiadka* nie są omawiane w tym artykule. Możliwe jest, że po zanalizowaniu takich zdań uogólniony obraz *sąsiada* uległby zmianie.

sunięto takie zadania: 1) podanie definicji *sąsiada* w słownikach objaśniających języka litewskiego; 2) omówienie cech i działań sąsiada, zawartych w zdaniach, zaczerpniętych z DLKT. Główne metody badawcze stanowią metoda opisowo-analityczna i analizy semantycznej.

2. SAŠIAD w słownikach

Chcąc przedstawić szczegółowo treść pojęcia *sąsiad* oraz wychodząc z założenia, że ogólne znaczenie tego wyrazu jest pojmowane intuicyjnie i jest abstrakcyjne (Karaliūnas 1997, 277–278), ważne jest wskazanie słownikowych definicji tego rzeczownika.

Jako punkt wyjścia obrano użycie omawianego pojęcia we współczesnym języku litewskim, jako podstawę zaś *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (Słownik ogólnego języka litewskiego, BLKŽ_o), gdzie rzeczownik *sąsiad*, *-ka*⁹ jest definiowany jako (1) ‘osoba mieszkająca blisko kogoś, czegoś’ (zob. zdania 1–2); wyróżnić można też odcień znaczenia – ‘osoba mieszkająca obok’ (zob. zdanie 3). Zgodnie z *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (Słownik współczesnego języka litewskiego, DLKŽ_e), *sąsiad* – to ‘sąsiadujący mieszkaniec; osoba mieszkająca obok’ (por. zdania 1–3). W teaurusie *Lietuvių kalbos žodynas*¹⁰ (Słownik języka litewskiego, LKŽ_e) podano trzy znaczenia wyrazu *sąsiad*: (1) ‘sąsiadujący mieszkaniec; osoba mieszkająca obok’ (por. zdania 1–4), (2) ‘podwładny’ (zob. zdanie 5), (3) ‘mieszkaniec tego samego kraju, swój człowiek’. Pierwsze znaczenie zostało opisane poniżej.

- 1) *Kaip sutramdyti naktimis triukšmaujančius kaimynus? / Jak uśmierzyć hałasujących w nocy sąsiadów?*
- 2) *Kaimynai vienas kitam padeda. / Sąsiedzi pomagają sobie nawzajem.*
- 3) *Neknark per paskaitą – pažadinsi kaimyną (juok.). / Nie chrap na wykładzie – obudzisz sąsiada (żart.)*
- 4) *Labai nuo seno tėvai ir jų tėvų tėvai kaimynuose gyveno E. Miež / Od bardzo dawna rodzice i rodzice ich rodziców po sąsiedzku mieszkali E. Miež;*
- 5) *Šitie ... pavargėlius kaimynus ... vargina DP270. / Ci ... biednym sąsiadom ... dokuczają DP 270.*

Z definicji słownikowych rzeczownika *sąsiad* wynika, że mówiąc o sąsiedzie ważne są różnice *być* i *mieszkać*, związane z upływem czasu. Na przykład, w zdaniu 3 na plan pierwszy wysuwa się semantyczne, ograniczone czasowo *być*¹¹, tj. oznaka

9 Dalej mówiąc o rzeczowniku *sąsiad*, *sąsiadka*, w sposób uogólniający jest używana nieoznaczona forma rodzaju męskiego.

10 Piąty tom *Lietuvių kalbos žodynas*, obejmujący *K–Klausinys*, ukazał się w 1959 r.

11 BLKŽ_o: *być* – 4. (w czym, na czym, przy czym, u kogo, z kim) ‘mieć gdzieś zajęte miejsce, mieszkać gdzieś lub z kimś i in’. DLKŽ_e: *być* – 3. ‘mieć gdzieś zajęte miejsce, stać, leżeć’.

tymczasowo zajętego miejsca, *obok*, a w zdaniu 1 podkreśla się *mieszkać*¹², tj. zazwyczaj stale mieć swój dom, siedlisko, *obok*; oba je może (po)łączyć, na przykład, *żyć*, tj. być żywym, istnieć (por. *Aš ilgą laiką buvau jo artimas kaimynas – gyvenau čia pat kitoje gatvės pusėje / Przez długi czas byłem jego bliskim sąsiadem – mieszkałem tuż obok po drugiej stronie ulicy* (DLKT)). We wspomnianych słownikach *mieszkać obok* określa się trzema zasadniczymi wyrazami: *blisko* (lub *sąsiadujący*), *mieszkać* (lub *mieszkaniec*), *osoba*. W taki sposób są interpretowane kryteria miejsca, lub bliskości, stanu i posiadacza tego stanu (inaczej, *pacienta* [P], zob. Sližienė 1994, 20). Na przykład, w zdaniu *Ja [P] jestem jego [Com] sąsiadem* jeden z dwóch aktantów rzeczownika *sąsiad* został wyrażony w mianowniku podmiotu odpowiadającego *pacjentowi* (*ja*), a inny został syntaktycznie poniżony (tj. na poziomie związku) do dopełniacza (*jego*) komitatywu¹³ [Com]. Aktant odpowiadający komitatywowi może być wyrażony również na poziomie zdania, na przykład, *Ja [P] jestem z nim [Com] sąsiadem*. W przypadkach, gdy jeden z aktantów rzeczownika *sąsiad* ma postać celownika, jest rozumiany jako beneficjent¹⁴ [B], na przykład, *Ja [P] jestem mu [B] sąsiadem*. Wówczas na plan pierwszy wysuwa się stosunek wzajemny między mną (*ja*) i sąsiadem (*mu*) – bliskość, która w większym stopniu jest eksplikowana, na przykład, w zdaniu *On [P] jest dla mnie [B] dobrym sąsiadem*, gdzie *bycie sąsiadem* oznacza ‘zachowywać się, obchodzić z kimś po sąsiedzku’.

3. SĄSIAD według DLKT

Z przykładów zaczerpniętych z DLKT wynika, że chodzi zarówno o sąsiada tymczasowo znajdującego się obok (np., [Bažnyčioje] *įvedė ramybės palinkėjimą. Žmonės buvo tokie sutrikę – neiįprasta, kad reikia pasižiūrėti į kaimyną kairėje ir dešinėje, arba priekyje ir už savęs, ir kažką pasakyti ar galva linktelėti* / [W Kościele] wprowadzono przekazanie znaku pokoju. Ludzie byli bardzo zmieszani, niecodzienne jest to, że **trzeba spojrzeć na sąsiada po lewej i po prawej, albo z przodu i za sobą, i coś powiedzieć lub skinąć głową** (DLKT)), jak i zazwyczaj stale mieszkającego obok. Takiemu sąsiadowi, odpowiadającemu dynamicznemu modelowi życia (zob. 1 rozdział artykułu), dalej została poświęcona główna uwaga.

12 BLKŽ.: *mieszkać* – 2. (w czym, przy kim, blisko kogo, pod kim, za kim, u kogo) ‘być, pozostawać w określonym miejscu, mieć dom, siedzibę’. DLKŽ.: *mieszkać* – 2. ‘być w określonym miejscu, mieć siedzibę’.

13 „Komitatyw [Com] – funkcja agenta drugorzędnego, *pacienta*, *percipienta* lub *beneficjenta*, występująca obok określonej podstawowej funkcji, w zdaniu zazwyczaj odpowiadająca konstrukcji przyimpokowej *sulnstr*” (Sližienė 1994, 22).

14 „Beneficjent – funkcja adresata, odbiorcy, posiadacza, charakterystyczna dla istot żywych, zwłaszcza osób, na korzyść i niekorzyść których coś się dzieje, zdarza, jest” (Sližienė 1994, 21).

Sąsiedztwo tworzone jest na wsi, w mieście (miasteczku), osobnym państwie (między wsiami, miastami(eczkami)), między państwami i in. (zob. zdania 6–10; zob. też dalsze przykłady).

- 6) *Nuo mažens jie buvo tik per kiemus, kaimynai. / Od dziedzinstwa dzieliły ich tylko podwórka, byli sąsiadami.*
- 7) *Panašiais pastebėjimais dalijosi kaimynas iš 74 buto. / Podobnymi uwagami podzielił się sąsiad z mieszkania nr 74.*
- 8) *Atrodo, kad visi gyvena kartu, vienoje erdvėje – žiūrint pro langą kitame bute matyti interjero detalės ir jo šeiminkai, gali įžvelgti net kaimyno akių spalvą. / Wydaje się, że wszyscy mieszkają razem, na wspólnej przestrzeni – gdy się patrzy przez okno w innym mieszkaniu widać elementy wystroju wnętrza i jego właścicieli, można dostrzec nawet kolor oczu sąsiada.*
- 9) *Sudervė žada nustebinti ir pakviesti į svečius visus artimus ir tolimesnius kaimynus – čia bus rengiama Kaziuko mugė! / Suderwa obiecuje zaskoczyć i zaprosić w gościnę wszystkich bliskich i dalszych sąsiadów – zostanie tu zorganizowany Jarmark Kaziukowy.*
- 10) *Užtat kaimyno sąvoką jis vis labiau apibendrina: nuo kaimynų laiptinėje iki geografinių kaimynų (latviai, lenkai, rusai) ir iki Absoliuto (Dievas – mūsų kaimynas). / Pojęcie sąsiada on coraz bardziej uogólnia: od sąsiadów na klatce schodowej do sąsiadów geograficznych (Łotysze, Polacy, Rosjanie) i do Absolutu (Bóg – nasz sąsiad).*

Pod względem odległości bliższym sąsiadem jest ten, który mieszka za ścianą, za oknem, na innym piętrze, z różnicą kilku pięter, przez płot, ulicę (por. zdania 8–12), coraz dalszy – przez podwórko, pole, ogród, las, na wzgórzu / za wzgórzem, kilka domów dalej i in. (por. zdania 6, 13), z kolei dalecy sąsiedzi mieszkają gdzieś (*už gero puskilometro, 5 kilometrų / dobre pół kilometra, 5 kilometrów dalej*) w tej samej lub innej wsi, mieście (miasteczku), w innym kraju (por. zdania 13–15). Innymi słowy, bliższych sąsiadów oddziela linearnie rozumiana granica, dalszych sąsiadów – zwiększająca się przestrzeń.

- 11) *Suaugusioms ir atskirai gyvenančioms dukroms kitoje namo pusėje anksčiau gyvenę kaimynai skambindavo. / Dorosłym i mieszkającym osobno córkom dzwonili sąsiedzi wcześniej mieszkający w innej części domu.*
- 12) *Pas juos atėjo apačioje gyvenantis kaimynas. / Przyszedł do nich mieszkający na dole sąsiad.*
- 13) *Numatyta išplėtoti 116 namų, tad kaimynų bus nemažai. / Postanowiono rozbudować 116 domów, sąsiadów będzie zatem wielu.*
- 14) *Kai Dievulis pasišaukdavo kaimyną, ateidavo net tolimiausieji, gyvenantys už 5 kilometrų ir toliau. / Kiedy Bóg przywoływał sąsiada, przychodzili nawet najdalsi, mieszkający w odległości kilometrów i dalej.*
- 15) *Pasaulis darosi tarsi mažesnis, ir savo interesus kiekviena šalis mėgina įgyvendinti darydama įtaką net visai tolimų kaimynų vidaus gyvenimui. / Świat jakby się kurczy, swoje interesy każdy kraj próbuje realizować wywołując wpływ na życie nawet całkiem dalekich sąsiadów.*

Rozumienie bliskości ma charakter względny. Na przykład, gdy osoba nie ma bliskiego sąsiada za ścianą, bliski może stać się nieco dalszy sąsiad (zob. zdanie 16). Podobnie jest, gdy osobista przestrzeń mieszkalna człowieka, Litwina – dom, jest rozszerzana i ukazywana, powiedzmy, jako państwo z granicami. Wtedy najbliższym sąsiadem może stać się mieszkający za litewską granicą, np. Łotysz (*Ypač įdomu pažiūrėti, kaip <...> savo istoriją kino juostoje fiksuoja artimiausi mūsų kaimynai latviai* / *Szczególnie ciekawą rzeczą jest, jak <...> swoją historię w filmach ukazują nasi najbliżsi sąsiedzi Łotysze* (DLKT)). Tak samo Bóg, jako sąsiad człowieka, może być zarówno obok, jak i (lub) gdzieś daleko (por. zdanie 10). Niezależnie od możliwego różnego rozumienia Boga, łączy on sąsiadów w poziomie (*lewa* resp. *prawa*; *przód* resp. *tył*, np., *sąsiedzi na ulicy*) i pionie (*dół* resp. *góra*, np., *sąsiedzi na klatce schodowej*). Bóg staje się niejako wspólnym dachem domu (por. zdania 7, 8, 10), pod którym mieszkają wszyscy – bliscy i dalecy dla siebie sąsiedzi. Wydawałoby się, że im mniejsza jest odległość między sąsiadami, tym stosunki wzajemne – bliższe. Jednak dla kształtowania i utrzymania takich ścisłych stosunków między sąsiadami ważna jest nie tyle mała odległość, co chęć i zdolność współistnienia (por. zdanie 17).

- 16) *Artimiausių kaimynų sodyba yra už kalnelio per 400 metrų. / Dom najbliższych sąsiadów jest za wzgórzem w odległości 400 metrów.*
 17) *Bendroji virtuvė [179 butų name] – ne itin jauki vieta. Jei kaimynai tarpusavyje dar ir prastai sugyvena, tai toji virtuvė tampa aukštos įtampos zona. / Wspólna kuchnia [w domu ze 179 mieszkaniami] nie jest miejscem zbyt przytulnym. A jeśli do tego sąsiedzi źle ze sobą żyją, kuchnia ta staje się strefą wysokiego napięcia.*

To, jak sąsiedzi (nie)współistnieją, pokazuje kontakt między nimi. Sąsiedzi utrzymujący ze sobą częsty kontakt, żyją w zgodzie; są dla siebie dobrzy, dlatego mogą się zaprzyjaźnić (por. *Mūsų šeimos draugai įvairūs: vieni – seni nuo pat mažumės lietuviai ir nelietuviai. Kiti – mūsų geri kaimynai, su kuriais dažnai bendraujame / Przyjaciele naszej rodziny są różni: jedn – to znani od dzieciństwa Litwini i nie Litwini. Inni – to nasi dobrzy sąsiedzi, z którymi często mamy kontakt* (DLKT)). To właśnie kontakt (jego brak) decyduje o bliskości sąsiadów: różnicach w rozumieniu pojęć *swój* resp. *obcy*.

Zdania 18–24 pokazują, jak się oddzielają lub splatają dwa znaczenia przymiotnika *bliski* i jego pochodnych – ‘blisko znajdujący się, bliski’ i ‘utrzymujący ścisłe więzi, ścisły’. W zdaniu 18 ukazane zostało znaczenie ‘bliski’, w zdaniu 19 – ‘ściśły’, a w zdaniu 20 *najbliższy sąsiad* pozostaje dwuznaczny.

- 18) *Jei jau neįmanoma draugauti, tai turbūt geriau bent jau nesipykti su tais, kurie neišvengiamai yra ir bus kaimynai. Lietuva turi keturias labai artimas kaimynes ir daug ne tokių artimų – visas Europos šalis. / Jeśli nie da się przyjaźnić, to pewnie lepiej jest przynajmniej nie kłócić się z tymi, którzy w sposób*

nieunikniony są i będą sąsiadami. Litwa ma czterech bardzo bliskich sąsiadów i wielu niezbyt bliskich – wszystkie kraje Europy.

- 19) *Šeima artimai bendravo su netolimu kaimynu / Rodzina utrzymywała bliskie kontakty z niedalekim sąsiadem* (por. *šeima su netolimu kaimynu buvo artimi / rodzina z niedalekim sąsiadem była blisko*).
- 20) *Artimiausias kaimynas dėdė Antanas ateidavo dažną vakarą vis maždaug tuo pačiu laiku ir užtrukdavo gerą pusvalandį. / Najbliższy sąsiad pan Antanas często przychodził wieczorami mniej więcej o tej samej porze i zostawał dobre pół godziny.*

W przypadkach, gdy w jednym zdaniu trzeba użyć obu znaczeń wspomnianego przymiotnika, do wyrażenia ścisłych więzi wybierany jest semantycznie bliski przymiotnik *przychylny* i jego pochodne (por. zdanie 21). Bliskość stosunków sąsiedzkich wiąże się z przychylnością. Według tego *swój* sąsiad różni się od *obcego*. Mówiąc konkretniej, *bliski sąsiad* może być ten, *bliski* resp. *bliski i swój* resp. *swój*. W aspekcie bliskości *bliski sąsiad* może być rozumiany również jako *obcy* (por. zdanie 22), jako *daleko mieszkający*, *daleki* – jako *swój* (por. zdanie 23). Możliwy jest następujący splot bliskości: *bliski sąsiad* > (*bliski* resp. *bliski i swój* lub *obcy* resp. *swój*) > *daleki*¹⁵ *sąsiad* (*daleki* resp. *daleki i obcy* lub *swój* resp. *obcy*). W oparciu o zdanie 24 można twierdzić, że dla zrozumienia sąsiada bliskość emocjonalna jest ważniejsza niż bliskość w sensie odległości; według odległości Juozas i Petras już nie są sąsiadami (*były sąsiad*), jednak między nimi przetrwała ścisła sąsiedzka więź (*poratował, kiedy dowiedział się o nieszczęściu*).

- 21) *Pirmiausia jū [tarptautinių meninių ryšių] ieškota su artimiausiai ir palankiausiai nusiteikusias kaimynais* (por. *ryšių ieškota su artimiausiai ir palankiausiai kaimynais*) – *latviais*. / *Przed wszystkim [międzynarodowych więzi artystycznych] poszukiwano z najbliższymi i nastawionymi najbardziej przychylnie sąsiadami* (por. *poszukiwano więzi z najbliższymi i najbardziej przychylnymi sąsiadami*) – *Łotyszami*.
- 22) *Kadangi [S. E.] buvo atsikrausčiusi [į daugiabutį namą] neseniai, artimai su kaimynais nebendravo* (por. *S. E. su savo artimais daugiabučio kaimynais nebuvo artima*). / *Jako że [S. E.] niedawno zamieszkała [w bloku], nie miała bliskiego kontaktu z sąsiadami* (por. *S. E. nie była blisko ze swoimi bliskimi sąsiadami w bloku*).
- 23) *Šeima artimai bendravo su tolimu kaimynu* (por. *šeima ir tolimas kaimynas buvo artimi*). / *Rodzina utrzymywała bliski kontakt z dalekim sąsiadem* (por. *rodzina i daleki sąsiad byli sobie bliscy*).
- 24) *Išgelbėjo jį [Juozą] buvęs kaimynas, dar nuo vaikystės pažįstamas skulptorius Petras R. Sužinojęs apie bičiulio Juozo nelaimę, senasis skulptorius metė į šalį valstybinį... / Uratował go [Juozasa] były sąsiad, znany już od dzieciństwa rzeźbiarz Petras R. Kiedy dowiedział się o nieszczęściu przyjaciela Juozasa, stary rzeźbiarz odrzucił na bok państwowy ...*

15 Por. LKŹ: *daleki* – 1. 'daleko położony, daleki, oddalony, odległy (pod względem przestrzeni)'; 5. przen. 'oddalony, nieakceptowany, obcy'.

Blizsi sąsiedzi szybciej i więcej dowiadują się, tj. słyszą i (lub) widzą, jak żyje inny, dalszym trudniej jest z tym. O tym, jak innemu się powodzi, więcej informacji można uzyskać, odwiedzając go (por. zdania 12, 25–26). Odwiedzanie bliższego lub dalekiego sąsiada jest tworzeniem (bliższej) znajomości. Kiedy przez kontakt lepiej poznajemy sąsiadów, dochodzi do określenia bardziej swoich i bardziej obcych. Według tego, w jakim stopniu zbieżne okazują się postawy i wartości sąsiadów, bliska znajomość może przerodzić się w bliską więź, a sąsiad stać się swoim.

- 25) *Kaimynai esame, turime vieni apie kitus žinoti. / Jesteśmy sąsiadami, musimy wiedzieć o sobie nawzajem.*
 26) *Iš kaimyno pas kaimyną, kasdien vis kitur. / Od sąsiada do sąsiada, codziennie gdzie indziej.*

Obok tworzenia bliskiej relacji występuje też oddalanie się: gdy z tych lub innych powodów sąsiedzi nie chcą nic o sobie wiedzieć, utrzymywać kontaktu i poznawać się nawzajem, wtedy odgraniczają się od siebie. W takiej sytuacji stają się dla siebie bardziej obcy (por. zdania 27–28). Co zatem oznacza „sąsiedzki kontakt” (por. zdanie 29, por. też rozdział 2)?

- 27) *Jeigu čia ką ištikty bėda, šauktis pagalbos, ko gero, beprasmiška – kaimynai vienas nuo kito taip aklinau užsidarę, kad belieka žegnotis, tikintis, kad nebent Dievas išgirs... / Gdyby doszło tu do nieszczęścia, pewnie wołanie o pomoc byłoby bez sensu – sąsiedzi przed sobą tak mocno się zamknęli, że pozostaje przeżegnać się, mając nadzieję, że przynajmniej Bóg usłyszysz...*
 28) *Nelaimės vardas – susvetimėjimas. Ar žinome bent artimiausių laiptinės kaimynų vardus, pavardes? Jau nekalbam apie vardo ar gimimo dienas. / Nieszczęście ma na imię obcość. Czy znamy imiona, nazwiska przynajmniej najbliższych sąsiadów na klatce? Nie mówiąc już o imieninach czy urodzinach.*
 29) *Mes bendravome kaip kaimynai, nors mūsų namus ir skyrė šioks toks atstumas. Tai buvo kaimynų bendravimo kultūra. / Kontaktowaliśmy się jak sąsiedzi, chociaż nasze domy dzieliła pewna odległość. Była to kultura kontaktu sąsiedzkiego.*

Kontakt między sąsiadami rozpoczyna się od niepisanego kodeksu uprzejmego zachowania – życzenia innemu dobra, na przykład, dobrego dnia, smacznego i in. (por. zdanie 30). W dniu dzisiejszym miłe słowo może okazać się deficytem (zob. zdanie 31).

- 30) *Kaimynas, atėjęs ir radęs valgant, sakydavo „žegnodievie” arba „skanaus”, o jam atsakydavo „prašom”. / Sąsiad, gdy przyszedł i zastał przy jedzeniu, mówił „żegnodievie”¹⁶ lub „smacznego”, a w odpowiedzi słyszał „prosimy”.*

16 Wyraz składa się z dwóch wyrazów: *žegnać* i *Bóg*, czyli jest to zwrot *Pobłogosław, Boże*.

- 31) *Šiais laikais ir paprasčiausi žodžiai, pavyzdžiui, „Labas rytas” – pats tikriausias deficitas. <...> Vis rečiau juos taria kaimynas kaimynui. / W dzisiejszych czasach nawet najprostsze słowa, na przykład „Dzień dobry” są prawdziwym deficytem. <...> Coraz rzadziej je wypowiada sąsiad sąsiadowi.*

Wymiana uprzejmości stanowi możliwość kontynuacji rozmowy, tworzenia znajomości (por. zdanie 32). Kiedy wybieramy takie zachowanie, dochodzi do (wy)tworzenia bliskiej więzi, która między dobrymi znajomymi, sąsiadami jako przyjaciółmi, zachowuje się nawet po rozstaniu (por. zdanie 24).

- 32) *Vaikams guvernantė liepia žaisti „kaimyną”, t. y. rateliu einant mokytis mandagiai kreiptis į kaimyną ir megzti pokalbį. / Guwernantka dzieciom każe bawić się w „sąsiada”, tj. chodzenia w kółko i uczenia się uprzejmych zwrotów do sąsiada oraz nawiązywania rozmowy.*

Przez słowo najszybciej rozpoznaje się postawy sąsiada. Dlatego każde wypowiedziane słowo zyskuje wartość. To jest prawda, w którą (nie) można wierzyć (por. zdanie 33). Taki sąsiad jest wart zaufania, w przypadku którego słowo jest zgodne z czynem. Taki cieszy się szacunkiem (por. zdanie 34).

- 33) *Baigiantis ištekliams paprašė kaimyną Bernardą Kavalių, kad nupirktų mieste maisto. Kaimynas grižo po dvių dienų, bet tuščiomis rankomis. / Kiedy zapasy się kończyły, poprosił sąsiada Bernardasa Kavaliusa, by w mieście kupił jedzenie. Sąsiad wrócił po dwóch dniach, jednak z pustymi rękoma.*
- 34) *Žmonės neabejoja, jog valdžia bei laikraščiai meluoja, o garbingas kaimynas sako tiesą. / Ludzie nie wątpią, że władza i gazety kłamią, o szanowny sąsiad mówi prawdę.*

Wartości wyznawane przez sąsiada są rozpoznawane na podstawie jego zachowania. Sąsiad, skłonny do dzielenia się, do innego ma stosunek przychylny, a krzykliwy – wątpliwy (por. zdania 35–36). Kiedy postawy i wartości są zbliżone, sąsiedzi mogą stać się jednością. W aspekcie bliskości między sąsiadami w takiej sytuacji prawie nie zostaje różnic: bycie, kontakt ze sobą jest prawie tym samym, co kontakt z sąsiadem i odwrotnie: przez innego, sąsiada można usłyszeć, zrozumieć również siebie (por. zdania 37–38).

- 35) *Bitininkas nepamiršdavo savo kaimynų: apdalydavo prieš Kūčias stiklinaičiais medaus. / Pszczelarz nie zapominał o swoich sąsiadach: obdarowywał na Wigilię słoikami miodu.*
- 36) *O triukšmingi vakarėliai daugiabutyje neprašius kaimynų leidimo?... / Głośne imprezy w bloku bez zezwolenia sąsiadów?...*
- 37) *Jis ateidavo pas kaimyną, atsisėdavo kieme ant žolės ir linguodamas klausinėdavo pats savęs. / Przychodził do sąsiada, siadał na podwórku na trawie i kiwając się zadawał sam sobie pytania.*
- 38) *Nupuolusia dvasia vaikščiojo Tėtis. Kaimynai užsukdavo paspėlioti apie ateitį, o dažniau – patylėti. Rūpestis graužė visus. / Tata chodził upadły na duchu. Sąsiedzi odwiedzali, aby pomówić o przyszłości, a częściej – pomilcząć.*

Na kształtowanie się jednościsłości sąsiadów, wspólnoty, tworzenia bliskiej znajomości, ścisłej więzi wpływ ma podobny tryb życia, zainteresowania, poglądy (por. zdania 39–40).

- 39) *Jiedu neišskiriami: abu ir kaimynai, vienas šalia kito gyvena, ir panašūs savo gyvenimo būdu. / Są nierozłączni: obaj są zarówno sąsiadami, mieszkają obok siebie, jak i prowadzą podobny tryb życia.*
- 40) *Bet užsimanė tapti pramonininku ir lengvai pelnyti pinigą. Susidėjo su apsuokriu kaimynu Mykolu Zabarsku ir įsteigė garinį malūną. / Postanowił jednak zostać przemysłowcem i z łatwością zarobić pieniądze. Związał się z obrotnym sąsiadem Mykolasem Zabaraskasem i założył młyn parowy.*

W zdaniach zaczerpniętych z DLKT widać, że sąsiedzi, tworząc wspólnotę, naradzają się, wspierają nawzajem, pytają o radę, jak się zachować, co zrobić; pomagają, uczą, uczą się od siebie (por. zdania 41–42). Im częściej bierze się pod uwagę opinię, poradę, (po)uczenie sąsiada, tym bardziej sąsiedzi się upodabniają – stają się dla siebie bliżsi. Podobnego do siebie łatwiej jest zrozumieć, wesprzeć, podczas gdy przychylnie nastawienie do innego (pod względem wieku, poglądów, zainteresowań, wykształcenia; dziwnego, swoistego), porozumienie z nim wymaga większego wysiłku (por. zdania 43–44).

- 41) *Kol prasidėjo darbo diena, V. Mockus jau buvo suspėjęs su kaimynais pasitarti, kas galėtų padegėlių gyvulius priglausti, kas pašarais pagelbėtų. / Zanim rozpoczął się dzień roboczy, V. Mockus już zdążył poradzić się z sąsiadami, kto mógłby zaopiekować się zwierzętami pogorzalców, kto mógłby wesprzeć paszą.*
- 42) *Po to susidomėjo kaimynai, ėmė klausinėti, kaip kas daroma, ne vienas pabandė pats šiuos džiovintų žolynų kilimus [verbas] austi. / Potem zainteresowali się sąsiedzi, zaczęli wypytywać, jak co się robi, wielu spróbowało samodzielnie tkąć te kilimy z suszonych traw [palmy].*
- 43) *Valdas nepatiko nė vienam kaimynui. Buvo labai keistas. / Valdas nie spodobał się ani jednemu sąsiadowi. Był bardzo dziwny.*
- 44) *Dažniausiai puolama bičiuliautis su naujais kaimynais. Deja, advokatą ir šaltkalvį nedaug kas sieja, todėl ryšys neužsimezga. / Najczęściej jest chęć zaprzyjaźnienia się z nowymi sąsiadami. Niestety, advokata i ślusarza niewiele łączy, dlatego nie udaje się nawiązać kontaktu.*

Gdy obok siebie mieszkają różni pod względem swoich postaw sąsiedzi, mogą się ze sobą kłócić. Nieporozumienia mogą dotyczyć ziemi, zniszczonego plonu, zalanego mieszkania, domu, kradzieży, oszustw (por. zdania 45–46). Nie zważając na gniew, kłótnie, ważna pozostaje zdolność do rozmowy, porozumienia, pogodzenia się: przyznania się do złego uczynku, przeproszenia siebie nawzajem, naprawienia i wybaczenia krzywd (por. zdania 47–49). Poprzez pogodzenie się z sąsiadem możliwe jest też współistnienie z Bogiem (por. zdanie 50).

- 45) *Ypač populiariu šiandien – taip imti ir atsirėžti kaimyno žemės kąsnį ir ... visose instancijose įrodyti, kad tai jau tavo nuosavybė. / Rzeczą szczególnie popularną jest dziś odcięcie kawałka ziemi sąsiada i ... udowodnianie we wszystkich instancjach, że to już jest twoja własność.*
- 46) [R. Š.] *nepasididžiudavo apvogti ir šalia gyvenančių kaimynų butus. / [R. Š.] nie unika też okradania mieszkań sąsiadów mieszkających obok.*
- 47) *Kai pykstasi kaimynai, kuris teisus – neaišku. Kad kaimynams reikia susitarti ir sutarti, kalbėjo ir <...> Rasa. / Gdy gniewają się sąsiedzi, nie wiadomo, który ma rację. Sąsiedzi jednak muszą się pogodzić i porozumieć, mówiła też <...> Rasa.*
- 48) *Tarkime, ką galima atitaisyti, tada žiūrėsime į ateitį ir greičiau užmiršime kitas skriaudas, gyvensime kaip geri kaimynai. / Powiedzmy, co można naprawić, wtedy spojrzymy w przyszłość i szybciej zapomnimy pozostałe krzywdy, będziemy żyć jak dobrzy sąsiedzi.*
- 49) *Jie siekė susitaikyti su kaimynais ir artimaisiais, atsiprašyti, atleisti, dovanoti. / Chcieli pogodzić się z sąsiadami i bliskimi, przeprosić, wybaczyć.*
- 50) *Pagrindinė jų [dievobaimingų moterėlių] funkcija – sunkiai sergantį ligonį įkalbėti susitaikyti su kaimynais ir Dievu, atsiteisti su kaimynais už gyvenime padarytas skriaudas, jų atsiprašyti. / Główną ich [bogobojnych kobiecinek] funkcją jest namówić ciężko chorego do pogodzenia się z sąsiadami i Bogiem, rozliczenia się z sąsiadami za popełnione w życiu krzywdy, przeproszenie ich.*

Przez kontakt każdy, porównując siebie z innym, sprawdza swoje postawy i według tego na swój sposób reaguje: biorąc z innego przykład stara się więcej zrobić, uczy się (*nabiera życiowej mądrości*), zazdrości (powodzenia, bogactwa, kariery). Można zazdrościć i (lub) uczyć się od takiego sąsiada, który wydaje się być w czymś lepszy, szczególniejszy: ma więcej, piękniej i in. (por. zdania 51–52). W taki sposób chce się stać, dorównać temu, który ma przewagę, którego *trawa jest bardziej zielona*. Ważny staje się wspomniany już aspekt samooceny: jak ja, będąc niedoskonałe, (nie) potrafi siebie (biedniejsze, powolniejsze, bardziej zamknięte i in.) potraktować przychylnie i poczuć się dobrze (por. zdania 53–55).

- 51) *Nuo aušros iki sutemų triūsė lenktyniaudami, stengėsi vieni nuo kitų žemės darbuose neatsilikti. Ne gėdos bijojo – pareigą jautė tvarkytis neblogiau už kaimyną. / Od świtu do zmierzchu trudzili się współpracując, starali się nie pozostawać w tyle z pracami rolnymi. Nie wstydu się bali – poczowali się do obowiązku prowadzić gospodarstwo nie gorzej niż sąsiad.*
- 52) *Kaimynas pasidarė, tai reikia ir man – tačiau nėra nė mažiausio poreikio būtent tokiems pinigams ar būtent kodėl tokiam keliui arba tokiai įrangai. Kaimynas nusipirko, reikia ir man. / Sąsiad zrobił, dlatego ja też muszę – nie ma jednak najmniejszej potrzeby mieć takie właśnie pieniądze lub właśnie taką drogę lub taki sprzęt. Sąsiad kupił, ja też muszę.*

- 53) *Priminti sau, kaimynui, pasauliui, kad esame įdomūs ir verti dėmesio, net jei tik stebime kaimynus pro žvalgybinius žiūronus. / Przypomnieć sobie, sąsiadowi, światu, że jesteśmy ciekawi i warci uwagi, nawet jeśli tylko obserwujemy sąsiadów przez lornetkę.*
- 54) *Save matai žmogų, kuris pats sau nėra svarbus... Galite paklausti: o kam reikia domėtis savimi? Jei nemažą gyvenimo dalį pragyvenau daugiau domėdamasis kaimynais negu savo gyvenimu? / Człowieku, widzisz siebie, który nie jesteś ważny dla siebie... Można zapytać: po co interesować się sobą? Jeśli znaczną część życia spędzam bardziej interesując się sąsiadami niż swoim życiem?*
- 55) *Amžinas lietuviškas polinkis pervertinti kaimyno gerovę neduoda ramybės, mes su kažkokiu mazochistiniu pasimėgavimu stengiamės pasirodyti juodžiausi, purviniausi ir vargingiausi. / Wieczna skłonność Litwinów przeceniania dobrobytu sąsiadów nie daje spokoju, z jakąś masochistyczną przyjemnością staramy się ukazać od jak najczarniejszej, najbrudniejszej i najbiedniejszej strony.*

Na podstawie kontaktów i konkretnych zachowań widzimy, jaki sąsiad jest oceniany przychylnie. Dobrze jest mieszkać obok sąsiada gościnnego, dzielącego się tym, co ma i czym może (na przykład, jajkami gęsi, ziemniakami, miodem, ziemią; pożyczającego siekierę, młotek, kosz, okrycia, masło, drożdże), pomagającego (oczyścić zboże, zaorać pole, przewieźć rzeczy, zwieźć buraki, pojechać do kościoła, przywieźć kurczaki, dopilnować domu, dzieci, bydła, zmienić zamek w drzwiach, naprawić telewizor i in.), potrafiącego pogodzić się, wybaczyć, otwartego, szlachetnego, przyjaznego, życzliwego, cierpliwego, kulturalnego, pozbawionego pychy, serdecznego, wiarygodnego, troskliwego, uczciwego, pokojowo nastawionego, sprawiedliwego, porządnego. Taki sąsiad wart jest szacunku (por. zdania 56–59).

- 56) *Paprasčiausiai, kai jau prispiria reikalas įkalti kur vinį, nuėjai pas kaimyną ir pasiskolinai tą plaktuką. Negi kaimynas jau toks suskis būtų, negi nepaskolintų? / Najzwyczajniej w świecie, gdy pojawia się konieczność wbić gdzieś gwoździa, idziesz do sąsiada i pożyczasz ten młotek. Czy sąsiad będzie takim draniem, że nie pożyczysz?*
- 57) *Sode, kaimynai savo sklypą užleido, nes jiems per brangu važinėti. O mums ta žemė pravers, išauginsim svogūnų galvų, parduosim savo devynaukščio kaimynams, vaikams žieminius batus nupirksime. / Sąsiedzi zaniedbali swoją działkę, gdyż jazda zbyt drogo się obchodzi. A nam ta ziemia się przyda, będziemy uprawiać cebulę, sprzedamy sąsiadom ze swojego dziewięciopiętrowca, dzieciom buty zimowe kupimy.*
- 58) *Draugaujame su kitu Antanu – mūsų kaimynu. / Przyjaźnimy się z innym Antanasem – naszym sąsiadem.*
- 59) *Patėvį močiutė Emilija mini tik geru žodžiu. Jį matydavo darbštų, išsilavinusį, kaimynų gerbiamą už sąžiningumą. / Ojczyzna babcia Emilija wspomina tylko dobrym słowem. Widziała, że był pracowity, wykształcony, szanowany przez sąsiadów za uczciwość.*

Nieszczęście najszybciej ujawni dobrego sąsiada (por. zdania 57, 60–61). Lepiej jest mieć takiego niż dalekich krewnych. W nieszczęściu ścisła więź między sąsiadami, podobnie jak z przyjaciółmi czy rodziną, jest tworzona poprzez niesienie pomocy – współczucie, zrozumienie, ratunek, dobrowolną pożyczkę, według możliwości danie tego, co się ma i może, w darze lub w zamian. Takie warte wdzięczności dzielenie się (swoim czasem, wiedzą, zdolnością do utrzymywania przyjacielskich relacji; posiadanymi, zgromadzonymi, wyhodowanymi dobrami: wodą, solą, mąką, chlebem, ziemniakami, jajkami, słoniną, jabłkami, ubraniami, kubłami, pieniędzmi i in.) jest wyrazem przychylności wobec innego (por. zdania 62–64).

- 60) *Ponai davė 5 hektarus žemės, o kaimynai Jesevičiai norėjo prisidėti statybinėmis medžiagomis, kiti – darbu, nes visi kaimynai buvo neapsakomai geri. <...> Karas nesugriovė draugystės. Jeigu kas atsitikdavo kaimynui – kiti eidavo padėti, nereikėjo prašyti. / Państwo dali 5 hektarów ziemi, a sąsiedzi Jesevičiusowie chcieli dołożyć się materiałami budowlanymi, inni – pracą, gdyż wszyscy sąsiedzi byli niezmiernie dobrzy. <...> Wojna nie zniszczyła przyjaźni. Jeśli coś się stało sąsiadowi – inni spieszyli z pomocą, nie trzeba było prosić.*
- 61) *Nepamirškime pagirti savo artimųjų, kaimynų, bendradarbių, ypač jeigu jie išgyvena sunkų laikotarpį. Tai neturi nieko bendro su meilikaivimu, padlaižiavimu ar kokčiu saldumu. / Nie zapominajmy pochwalić swoich bliskich, sąsiadów, współpracowników, zwłaszcza jeśli przeżywają ciężkie czasy. Nie ma to nic wspólnego z pochlebstwem, podlizywaniem się czy odrażającą słodyczą.*
- 62) *Vienas kitam padėti. Taip darbas buvo atliekamas smagiau ir greičiau, nereikėjo samdyti darbininkų, o po tokių darbų ir pabaigtuvės buvo linksmesnės. Kaimynai vienas kitam nieko nešykštėjo. Pritrūkus miltų šaukšto ar druskos žiupsnio, duonos, pinigų ar šiaip kokio kasdienės apyvokos daikto, visuomet vienas... / Pomóc sobie nawzajem. Tak praca szła lepiej i szybciej, nie trzeba było zatrudniać robotników, a po zakończeniu prac świętowanie również było weselsze. Sąsiedzi jeden drugiemu niczego nie żalowali. Gdy zabrakło łyżki mąki czy szczypty soli, chleba, pieniędzy czy w ogóle jakiegoś przedmiotu codziennego użytku, zawsze jeden...*
- 63) *Tie, kas neturi tokių skrupulų ar verčiasi iš keliasdešimties litų, naujų [drabužių] nepirks ir dabar. Gaus iš kaimynų, giminaičių. / Ci, którzy nie mają takich skrupulów czy muszą przeżyć za kilkadziesiąt litów, nowych [ubrań] nie będą kupować również teraz. Otrzymają od sąsiadów, krewnych.*
- 64) *Atėję [varguoliai] pas kaimyną užpildavo iš ąsočio truputį vandens ant šeiminkės rankų ir nušluostydavo atsineštu rankšluosčiu. Mainais gaudavo krepšį vaišių. / Kiedy przychodzili [biedni] do sąsiada, wylewali z dzbanka trochę wody na ręce gospodarza i wycierali przyniesionym ręcznikiem. W zamian otrzymywali koszt jedzenia.*

Zrodzona z przychylności wszelka (nie)proszona pomoc jest normą powszechną, cnotą oraz podstawą dobrych relacji sąsiedzkich (por. zdania 60, 65–68). Na tej podstawie opierają się również organizowane czyny społeczne (por. zdania 62,

68–69). Wśród osób pomagających, z przychylności, współczucia, miłosierdzia, dzielących się według możliwości, tworzy się wspólnota (por. zdanie 70). Małych, młodych i starszych sąsiadów łączy ona w dużą rodzinę, w której od rana do wieczora spędza się czas – żyje (por. zdania 71–72).

- 65) *Jeigu kaimynai paprašydavo, [tėtis] padėdavo be jokių kalbų. / Jeśli sąsiedzi prosili, [tato] pomagał bez gadania.*
- 66) *Normalu pagelbėti kaimynui ar giminaičiui, niekas to aukojimu nevadina. / Rzeczą zwyczajną jest pomóc sąsiadowi lub krewnemu, nikt nie nazywa tego ofiarnością.*
- 67) *Nors luošī <...>, bet gyvi. Patys klupdami kėlėmės ir kaimynams padėjome. / Chociaż kalecy <...>, ale żywi. Sami podnosiliśmy się z kolan i sąsiadom pomogliśmy.*
- 68) *Didėja ir kaimynų atjauta. Kaip kitaip paaiškinsi faktą, kad rugpjūčio 11-ąją stipriai apdegusį Lionginos Ričkuvienės namelį jau baigia remontuoti kaimynai. / Rośnie też współczucie sąsiadów. Jak inaczej wytłumaczyć fakt, że sąsiedzi już kończą remontować domek Lionginy Ričkuvienė, który bardzo ucierpiał podczas pożaru 11 sierpnia.*
- 69) *Talkos paprastai buvo mišrios, ir talkininkų dauguma – kaimynai. / Czynny społeczne zazwyczaj gromadzą różne osoby, większość z nich stanowią sąsiedzi.*
- 70) *Vilniuje yra nebloga slaugos ligoninė, bet joje retai būna laisvų lovų. <...> Likusieji pasikliauja kaimynų gailėstingumu. / W Wilnie jest niezły szpital opiekuńczy, rzadko jednak w nim bywają wolne łóżka. <...> Reszta liczy na miłosierdzie sąsiadów.*
- 71) *Tądien mūsų proseniai keldavę vaišes ir į jas kviesdavę kaimynus. Tai buvę vaikštynės iš vienu namų į kitus. / Tego dnia nasi przodkowie urządzali poczęstunek i zapraszali na niego sąsiadów. Było to chodzenie od jednego domu do drugiego.*
- 72) *Ilgais žiemos vakarais vyrai darydavo klumpes, sukldavo pančius ir giedodavo rožančių, „Karunką” ir kitas giesmes. Ateidavo ir kaimynai vakaroti. Moterys pritardavo, verpdamos ar plėšydamos plunksnas, kedendamos vilnas. / W długie zimowe wieczory mężczyźni robili drewniaki, skręcali powrozy i śpiewali różaniec, Koronkę i inne pieśni. Przychodzili też sąsiedzi.*

Poza sąsiadem, z którym dobrze jest mieszkać, może pojawić się też taki, którego się unika (por. zdanie 73). Trudno jest mieszkać obok złego, agresywnego, okrutnego, mściwego, niemoralnego, niesprawiedliwego, niemilosiernego, nieprzyjemnego, kłamcy, krętacza, złodzieja, zdrajcy, oszczercy, donosiela, chwaliپیęty, pochlebcy, wiele obiecującego, aroganckiego, wyniosłego, ciągle pijącego, hałasującego, nieporządnego, samolubnego sąsiada (por. zdania 74–75). Wówczas zamiast radości, spokoju i bezpieczeństwa w życiu po sąsiedzku pojawia się niezadowolenie, rozczarowanie, strach, cierpienie, brak poczucia bezpieczeństwa. Niezależnie od tego, co by się stało w takich przypadkach, przychylność, zdolność do zachowania

kulturalnych relacji pozostaje ważna (por. zdanie 76), zwłaszcza w nieszczęściu. Na przykład, ze zdania 77 wynika, że sąsiedzi dobrowolnie opiekują się gospodarstwem więźnia (por. zdanie 24).

- 73) *Keliasi gyventi į kolektyvinius sodus. <...> Daugelis nepakenčia prižiūkšlintų laiptinių ar net kaimynų. / Przenosi się na działkę. <...> Większość nie znosi zaśmieconych klatek schodowych czy nawet sąsiadów.*
- 74) *Kaimynams eiti takeliu, šalia kurio „žydi geltonai”, guli krūvos fekalijų – malonumas menkas. / Średnią przyjemnością jest dla sąsiadów chodzenie ścieżką, obok której „kwitnie na żółto”, leżą stopy fekalii.*
- 75) *Kenčiame ir nuo kaimynų – anksčiau tik triukšmavusių ar retkarčiais užliedavusių butų, o pastaruojų metu ir reguliuojančių mūsų buto šildymą – ir nė kiek ne mažiau. / Cierpimy również przez sąsiadów – wcześniej tylko hałasujących lub od czasu do czasu zalewających mieszkanie, a ostatnio również regulujących ogrzewanie w naszym mieszkaniu – w nie mniejszym stopniu.*
- 76) *Jei jau neįmanoma draugauti, tai turbūt geriau bent jau nesipykti su tais, kurie neišvengiamai yra ir bus kaimynai. / Jeśli już nie można się przyjaźnić, to pewnie lepiej jest się nie kłócić z tymi, którzy w sposób nieuknikniony są i będą sąsiadami.*
- 77) *Po teismo E. Gurskas sakė, kad jam kalint [50 ha] ūkį prižiūrėjo kaimynai. / Po rozprawie sądowej E. Gurskas mówił, że kiedy siedział w więzieniu gospodarstwem [50 ha] opiekowali się sąsiedzi.*

Jak już zostało wspomniane, dobre lub złe stosunki między sąsiadami wiążą się z zachowaniem każdego z nich, (współ)życiem we własnym domu, w rodzinie. Na przykład, jeżeli w rodzinie bliscy krewni kłócą się, gorsze relacje mogą też być z sąsiadami, albo odwrotnie: gdy sąsiedzi mają dobry kontakt, wydaje się, jakby mieszkali pod jednym dachem (por. zdania 78–79). Z drugiej strony, w przypadkach, gdy w rodzinie brakuje miłości, zrozumienia, wsparcia i in., bliższym, swoim może stać się sąsiad (por. zdanie 80). Niezależnie od wszystkiego, zdolności (współ)istnienia z innym człowiekiem uczy się przede wszystkim w rodzinie (por. zdanie 81). Przy istnieniu bliskiej więzi z sąsiadami może zostać wytworzona również więź w rodzinie. Sąsiadów w jedną rodzinę łączą również święta, zwyczaje (Wielkanoc, Wigilia, Boże Narodzenie, imieniny, śluby, chrzty, pogrzeby), w których biorą udział w tym czy innym charakterze, stają się członkami rodziny mieszkającej obok (małżonkiem, ojcem chrzestnym) (por. zdania 82–84).

- 78) *Motina buvo reikli ne tik saviškiams, bet ir kaimynams, nemėgo netiesos, sakė į akis tai, ką galvojo. / Matka była wymagająca nie tylko w stosunku do swoich, ale również do sąsiadów, nie lubiła kłamstw, mówiła wprost to, co myślała.*
- 79) *Giminei, kaimynams nebuvo paslaptis, kad išgėręs ir įsisiautėjęs Olegas Šutovas sunkiai valdomas. / Dla rodziny, sąsiadów nie było tajemnicą, że pijany i rozwścieczony Olegas Šutovas jest trudny do pohamowania.*

- 80) *Bet mergaitėi buvo gėda eiti į namus, prisipažinti motinai, todėl savo siaubą ji pirmiausia pasidalijo su kaimynais, kurie vėliau apie tai motinai ir pasakė.* / *Dziewczynka wstydziła się iść do domu, przyznać się matce, dlatego swoim koszmarem najpierw podzieliła się z sąsiadami, którzy później opowiedzieli o tym matce.*
- 81) *Mergaitė, nuo mažens stebėjusi motinos apsiėjimą su šeimos nariais bei kaimynais, giminėmis, vienaip ar kitaip jau pati dalyvavo iš senelių ir prosenelių paveldėtoje šeimos santykių sistemoje, ir, nepastebimai ją perimdama, kūrė savo.* / *Dziewczynka, od dzieciństwa obserwując zachowanie matki wobec członków rodziny i sąsiadów, krewnych, w taki czy inny sposób sama brała udział w systemie relacji rodzinnych, odziedziczonym po dziadkach i pradiadkach oraz, niezauważalnie go przejmując, tworzyła swój.*
- 82) *Prie Kūčių stalo būdavo pakviečiami vieniši tolimi giminaičiai ar kaimynai.* / *Do stołu wigilijnego byli zapraszani samotni dalecy krewni lub sąsiedzi.*
- 83) *Namuose [jaunavedžių] laukė artimiausi kaimynai: Pužauskai, Poškaičiai, Kavaliauskai, Ramaškevičiai.* / *W domu [na młodożeńców] czekali najbliżsi sąsiedzi: Pužauskasowie, Poškaitisowie, Kavaliauskasowie, Ramaškevičiusowie.*
- 84) *1953 m. Rūta ištekėjo už kaimyno.* / *W 1953 r. Rūta wyszła za mąż za sąsiada.*

Materiał zaczerpnięty z *Korpusu tekstów języka litewskiego* daje podstawę, by mówić o tym, że / jak zmienia się rozumienie pojęcia sąsiada. Jeśli wcześniej łączenie się, dzielenie ze sobą było rzeczą zwyczajną, teraz panują raczej postawy indywidualistyczne, szczególnie w mieście. Jeśli wcześniej *współistnieć z sąsiadem* rozumiano jako *poznawanie przez ciągły kontakt*, teraz pojawia się postawa *możliwie najmniej kontaktów, wspólnych spraw*, tj. za dobrego sąsiada może zostać uznany tylko ten, który trzyma się z daleka. Dominuje tendencja odgradzenia się od bliższego sąsiada, nie tylko w aspekcie wspólnie spędzanego czasu, ale też wysokim płotem czy innym zabezpieczeniem. To, co wcześniej łączyło i pozwalało lepiej siebie nawzajem poznać (wspólne podwórko, imprezy, święta, czyny społeczne), może stać się przyczyną nieporozumienia (por. zdania 85–88).

- 85) *Užmarštin slenka tik laikai, kada kaimuose vakarais kaimynai vieni pas kitus sueidavo vakaroti.* / *W zapomnienie odchodzą czasy, gdy we wsiach wieczorami sąsiedzi urządzali wspólne prywatki.*
- 86) *Nieks nebestato tokių tvorų kaip anksčiau – galėdavai ant jų ir puodynes sukart, ir žlugtą išdžiaustyt, ir kaimyno kiemą matydavai. Dabar gi apsijuosia akmenimis aukščiau langų...* / *Nikt nie stawia takich płotów jak wcześniej – mogłeś na nich i garnki powiesić, i pranie wysuszyć, widziałeś też podwórko sąsiada. Teraz zaś otaczają się kamiennymi płotami powyżej okien...*
- 87) [A. P.] *tikino, jog su kaimynais sugyvena gražiai, nors ir mažai bendrauja.* / [A. P.] *zapewniał, że z sąsiadami żyje dobrze, chociaż w niewielkim stopniu utrzymuje kontakt.*

- 88) *Butuose kaimynus sienos skiria, o lauke – kiemas bendras, visi kasdien susitinka. Dėl to kiemo ir kilo nesutarimai. / W mieszkaniach sąsiadów oddzielają ściany, a na zewnątrz jest wspólne podwórko, wszyscy codziennie się spotykają. Nieporozumienia wynikły w związku z tym podwórkiem.*

Wskutek indywidualizmu jako obranej podstawy oddzielenia (się), sąsiedzi samo przez się stają się dla siebie bardziej obcy – są po prostu znajomymi (por. zdania 89–90). Tacy uważają, że to, co nie jest związane z nimi samymi, nie jest ich sprawą. Obcych dla siebie sąsiadów czasami nie potrafi połączyć nawet nieszczęście (por. zdania 27 i 91).

- 89) *Net kaimynai vengė užsukti, tartum būtų reikalų pristigę. / Nawet sąsiedzi unikali odwiedzania, jakby nie mieli po co.*
- 90) *Kad baubia [gyvuliai], tegu baubia – savame, o ne svetimame kieme triukšmą kelia, sakiau kaimynams, kad į mano durą per tuoras nesizvalgytų. / To, że ryczy [bydło], niech ryczy – na swoim, a nie cudzym podwórku hałasuje, mówiłem sąsiadom, żeby na moje podwórko przez płot nie spoglądali.*
- 91) *Jei nėra jo su kuo pasidalyti, koks skausmas, jei neturi žmogaus, kurį apsikabinęs galėtum paverkti. Tiesa, džiaugsmą galima išlieti ant kaktuso ar kaimyno šunelio. / Jeśli nie ma z kim go podzielić, strasznie boli, jeśli nie ma się człowieka, którego można objąć i się rozplakać. Co prawda, radość można wylać na kaktus lub pieska sąsiada.*

Niezależnie od tego, jak bardzo obcy stali się dla siebie sąsiedzi, istnieje podstawa do przypuszczenia, że kiedyś relacje sąsiedzkie były bardziej stosowne, dlatego nadają się do odtworzenia (por. zdania 92–93).

- 92) *Žmonės keičia savo gyvenimo būdą, vėl patys augina sau maistą, stengiasi eikvoti mažiau gamtos išteklių, daugiau bendrauja su kaimynais. / Ludzie zmieniają swój tryb życia, znowu uprawiają dla siebie żywność, starają się w mniejszym stopniu wykorzystywać zasoby natury, utrzymują ściślejszy kontakt z sąsiadami.*
- 93) *Sugebėjimas išlaikyti mūsų kaimą – gražias lietuviškas sodybas, mūsų tautai būdingą darbo kultūrą, santykius su supančia gamta, kaimynais, yra didžiulė vertybė. / Zdolność utrzymania naszej wsi – ładnych litewskich zagród, charakterystyczną dla naszego narodu kulturę pracy, stosunki z otaczającą przyrodą, sąsiadami, jest ogromną wartością.*

Bycie dobrym z przychylności (rzecz zwyczajna na wsi) jest wyborem życia według słowa Bożego, który jest sąsiadem każdego z nas (por. zdania 94–95). Tacy, którzy wybrali przychylność, samo przez się są dla siebie bardziej swoi (por. zdanie 96).

- 94) *Kaimietis, (iš)pažįstantis Dievą, išmintingesnis už miestietį, nepažįstantį net savo kaimyno. / Wieśniak (wy)znający Boga, mądrzejszy jest niż mieszczanin, który nawet nie zna swojego sąsiada.*

- 95) *Daryk, ką tu būtum daręs, kol aš sugrįšiu; tačiau aš negaliu to padaryti, kol nemyliu savo kaimyno taip, kaip myliu save; aš negaliu išmokti mylėti savo kaimyno taip, kaip myliu save tol, kol neišmoksiu mylėti Dievo; aš negaliu išmokti mylėti Dievo tol, kol neišmoksiu jo klausytis. / Rób to, co byś robił, dopóki nie wrócę; ale nie mogę tego zrobić, dopóki nie pokocham sąsiada tak, jak siebie samego; nie mogę nauczyć się kochać sąsiada tak, jak kocham siebie, dopóki nie nauczę się kochać Boga; nie mogę nauczyć się kochać Boga, dopóki nie nauczę się Go słuchać.*
- 96) *Žmonės taptų mylintys, mažiau pikti bei nervingi, atleistų sau ir savo kaimynams, imtų mylėti savo artimą, kaip patys save. Tada jiems imtų sektis, nes į juos žiūrėdamas Dievas džiaugtųsi ir gerėtųsi išmintingumu. / Ludzie staliby się kochający, mniej źli i nerwowi, wybaczyli sobie i swoim sąsiadom, zaczęli kochać bliźniego jak siebie. Wtedy zaczęłoby im się powodzić, ponieważ Bóg by się radował i cieszył mądrością, patrząc na nich.*

Bóg jest osiã bliskości, która łączy sąsiadów poprzez przychylność (por. zdanie 97). Obok mogą też oczywiście żyć sąsiedzi, zjednoczeni niemiłościã czy nieprzychylnościã (por. zdanie 98).

- 97) *Kiekvienas turi maldoje atnaujinti savo ryšį su Dievu, dalyvavimą bendruomeniniame gyvenime. Susitaikymas ir geranoriškumas santykiuose su kaimynais, savo artimaisiais, šeimos nariais ir yra tas žingsnis. / Každý musí w modlitwie odnowić swoją więź z Bogiem, swój udział w życiu wspólnotowym. Pojednanie i dobra wola w relacjach z sąsiadami, krewnymi, członkami rodziny jest właśnie tym krokiem.*
- 98) *Apie tai, kad žmonės intuityviai nujaučia didžiąsias vertybes. 88-ių metų senutė Marė apie savo kaimynus: – Vaikeli, jie čia buvo patys aršiausi. Jie nemylėjo žmonių... Iš kur tas suvokimas, kad vis dėlto mylėti yra geriau, nei neapkęsti? / O tym, że ludzie intuicyjnie wyczuwają największe wartości. Osiemdziesięcioośnioletnia staruszka Marė tak powiedziała o swoich sąsiadach: – Dziecko, oni tu byli najgorsi. Nie kochali ludzi ... Skąd się wzięło przekonanie, że miłość jest lepsza niż nienawiść?*

5. Wnioski

Z badania 700 zdań publicystycznych, zawartych w *Korpusie tekstów współczesnego języka litewskiego* wynika, że sąsiad jest osobã, doświadczającã określonego stanu psychicznego, która, (nie)przychylnie reagując na otoczenie, w relatywnie bliskiej przestrzeni oddziałuje w taki czy inny sposób na *innego*. Emocjonalnie zabarwione działanie ukazuje sąsiada, obok którego jest dobrze lub źle żyć. (Nie)spójność postaw, wartości, działań opartych na (nie)przychylności determinuje dynamiczne (nie)współistnienie.

Dla postrzegania sąsiada w zmieniającym się czasie ważna jest wspólna przestrzeń ze względnyimi granicami, mierzona odległością – bliskość i wyróżniany zgodnie z nią *bliski* > *daleki* sąsiad; co ważniejsze jednak, w słownikowych definicjach *sąsiada* nie ma wzmianki o względnej wspólnocie postaw, wartości i działań na nich opartych – bliskości i związanymi z nią stopniowalnymi różnicami dotyczącymi *swojego* > *obcego* sąsiada. Dla zbudowania i utrzymania bliskości ważny jest charakter sąsiada, uprzejme, oparte na wspieraniu się relacje i przychylnie nastawienie wobec innego – dzielenie się ze sobą, wszelkiego rodzaju pomoc, zwłaszcza w kłopotach. Kiedy postawy, wartości i zachowania są podobne, sąsiedzi stają się dla siebie nawzajem *swoi*. Osią jedności sąsiedzkiej opartej na przychylności jest Bóg.

LITERATURA

- GUDAVIČIUS ALOYZAS, 2007, *Gretinamoji semantika*, Šiauliai: Bibliotheca actorum Humanitaricorum universitatis Saulensis.
- GUDAVIČIUS ALOYZAS, 2009, *Etnolingvistika (tauta kalboje)*, Šiauliai: Bibliotheca actorum Humanitaricorum universitatis Saulensis.
- GUDAVIČIUS ALOYZAS, 2011, Reikšmė, sąvoka, konceptas ir prasmė, *Res Humanitariae* 10, 108–119.
- HAMM BERND, 1973, *Betrifft: Nachbarschaft. Verständigung über Inhalt und Gebrauch eines vieldeutigen Begriffs*, Verlag: Bertelsmann Fachverlag, Gütersloh.
- HAMM BERND, 1998, Nachbarschaft, Häußermann Hartmut (Hrsg.), *Großstadt – Soziologische Stichworte*, Opladen, 172–181.
- JAKAITIENĖ EVALDA, 1988, *Leksinė semantika*, Vilnius: Mokslas.
- JAKAITIENĖ EVALDA, 2010, *Leksikologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- KARALIŪNAS SIMAS, 1997, *Kalba ir visuomenė (Psichologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai)*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- MYERS DAVID, 2008, *Socialinė psichologija*, Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- RUTKOVSKA KRISTINA, 2017a, Namai, *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*, aut. K. Rutkovska, I. Smetonienė, M. Smetona, Vilnius: Akademinė leidyba, 88–116.
- RUTKOVSKA KRISTINA, 2017b, Šeima, *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*, aut. K. Rutkovska, I. Smetonienė, M. Smetona, Vilnius: Akademinė leidyba, 116–148.
- RUTKOVSKA KRISTINA, SMETONIENĖ IRENA, SMETONA MARIUS, 2017, *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*, Vilnius: Akademinė leidyba.
- SLIŽIENĖ NIJOLĖ, 1994, *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 1, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- TISSARI HELI, 2008, Happiness and Joy in Corpus Contexts: A Cognitive Semantic Analysis, *Happiness: Cognition, Experience, Language* (COLLeGIUM: Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 3: Happiness: Cognition, Experience, Language, eds., H. Tissari, A. B. Pessi, M. Salmela), 144–174, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/25771>

- БАЛАШОВА ЛЮБОВЬ, В. 2017, Место метафоры в репрезентации концептов (на материале концепта «сосед»), *Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Филология. Журналистика* 17(2), 132–136, <https://doi.org/10.18500/1817-7115-2017-17-2-131-136>
- ЗАЙКОВСКАЯ ТАТЬЯНА, 2010, Исследование проблем лингвокультурологии и межкультурной коммуникации в Республике Молдова, Степанов В., Кауененко И. (науч. ред.), *Этносоциологические и этнопсихологические практики: методологические подходы и комментарии (учебно-методическое пособие для высшей школы)*, Кишинев-Комрат, 92–128.

ŹRÓDŁA

- BLKŽ_e – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. D. Liutkevičienė, 2013–2020, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, <http://blkz.lki.lt>
- DLKT – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, sud. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centras, <http://donelaitis.vdu.lt>
- DLKŽ_e – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. redaktorius St. Keinys, 2012⁷, el. variantas 2015 (atnaujinta versija 2017), <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>
- LKŽ_e – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, 1941–2002, elektroninis variantas, red. kolegija: G. Naktinienė (vyr. redaktorė), J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabaraskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, zaktualizowana wersja elektroniczna, 2018, www.lkz.lt

Z języka litewskiego tłumaczyła
TERESA DALECKA

The Perception of NEIGHBOUR in CMLL Publicistics

Summary

This article deals with the content of NEIGHBOUR on the basis of the forms of the noun ‘neighbour’ (Lith. *kaimynas*). Efforts are made to strike a balance between the structural and the cognitive approach to its meaning. The sample base for the study consists of 700 published sentences sourced in the Corpus of the Modern Lithuanian Language (CMLL) compiled by the Centre for Computational Linguistics at the Vytautas Magnus University in Kaunas.

The study has revealed a neighbour to be someone who experiences a certain mental state, someone who, in his or her (un)favourable response to the environment, affects *another person* in a relatively close space. Emotionally charged, this effect shows a neighbour who is a nice or a bad person to live next-doors with. The (dis)harmony of attitudes,

values, and actions grounded on an (un)favourable mind-set defines a dynamic coexistence of neighbours, or a failure to coexist.

When it comes to the perception of neighbour that shifts in time, what matters is the shared space of the neighbours that has its relative boundaries and is measured as a distance – the closeness resulting in the distinction between a *close* > *distant* neighbour; yet even more important is the camaraderie – the proximity of attitudes, values, and the actions that they define – something that the dictionary definitions of the word *neighbour* tend to omit – and the related gradational differences between a *homey* > *strange* neighbour. When it comes to building and maintaining proximity, it is the neighbour's temper, polite and supportive interaction, and behaviour that favours another person, such as sharing things with them and all kinds of assistance, especially in need, that matters. As the mind-sets, values, and behaviours assimilate, the neighbours become one – they become homey to each other. And the axis of oneness grounded on favour in neighbourhood is God.

KEYWORDS: noun NEIGHBOUR, concept, structural semantics.
